

جایگاه حریم خصوصی در سیاست جنایی تقنینی ایران

دکتر ستار زرکلام*

قاسم عبدی**

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۶/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۴/۱۰

چکیده

شناسائی حریم خصوصی به عنوان یکی از اساسی‌ترین الزامات زندگی انسان در دنیای امروز، امری واضح و مبرهن است. حق داشتن حریم خصوصی از یک سو و حمایت و پشتیبانی و داشتن ضمانت اجرا در صورت نقض و تجاوز به آن از سوی دیگر از جمله دغدغه‌های حکومت‌ها، دولت‌ها و قانون‌گذاران به عنوان مهم‌ترین و اثرگذارترین عاملان در این زمینه بوده است. فعالیت مقنن در تصویب قوانین عادی که ملهم از قانون اساسی است رویه و سیاستی را ایجاد می‌کند که نوع نگاه و زاویه دید او را در مورد حمایت یا عدم حمایت از پدیده‌ها نشان می‌دهد. حریم خصوصی نیز از این قضیه مستثنی نمی‌باشد. قانون‌گذاری ایران به طور خاص و جداگانه به تهیه و تصویب قوانین در حوزه حریم خصوصی نپرداخته است. هر آنچه که وجود دارد به صورت موادی پراکنده در قوانین متعدد است. لذا در این پژوهش تلاش بر آن شده است که تمام موارد مربوط به حمایت از حریم خصوصی در سیاست تقنینی ایران به مرحله قانون بودن رسیده است مورد بررسی قرار گیرد.

کلید واژگان: سیاست جنایی تقنینی، حریم خصوصی، قانون اساسی، قانون عادی.

* دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه شاهد (نویسنده مسؤول).

** قاض دادگستری.

ghasem_abdi@yahoo.com

مقدمه:

حریم خصوصی یکی از ارزشمندترین مفاهیم نظام‌های حقوقی توسعه‌یافته است. حق بر حریم خصوصی در زمره‌ی مهم‌ترین حقوقی است که ارتباط تنگاتنگی با کرامت انسانی دارد؛ لذا حمایت از شخصیت انسانی مستلزم حمایت از حریم خصوصی است. حریم خصوصی با آزادی و استقلال انسان و حق بر تعیین سرنوشت برای خود نیز ارتباط ملازمی دارد؛ زیرا فضای لازم برای رشد و تکامل شخصی افراد را فراهم می‌کند.^۱ حریم خصوصی که یکی از مصادیق حقوق بشر است باید مانند سایر حقوق اولیه هر فرد انسانی مورد حمایت و حفاظت قرار گیرد. نمود واقعی و عینی این حمایت، از جانب حکومت‌ها و در غالب قانون‌گذاری می‌باشد. وجود قانون (بایدها و نبایدها)، به رسمیت شناختن امور، تعیین مجازات در صورت نقضشان، ضامن بقا، ماندگاری و ایجاد اعتماد بین افراد و دولت‌ها در جریان توافق قدیمی قرارداد اجتماعی است. اسناد بین‌المللی حقوق بشر نیز بر لزوم حفظ و رعایت حق خلوت تأکید دارند و دولت‌های عضو را به اجرای آنها متعهد نموده‌اند. اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ میلادی در مقدمه‌ی خود شناسائی حیثیت ذاتی کلیه‌ی اعضای خانواده بشری و حقوق یکسان و انتقال ناپذیر آنان را که حق خلوت و حق در سایه آن، جزء این حقوق است اساس آزادی، عدالت و صلح در جهان می‌داند و اعلام می‌دارد که اساساً حقوق اساسی را باید با تدوین و اجرای قانون حمایت کرد.^۲

در نظام قانون‌گذار کیفری ایران یک مجموعه مدون و خاصی پیرامون حریم خصوصی و حمایت از آن به تصویب نرسیده است. هرآنچه که وجود دارد به صورت موادی پراکنده در قوانین متعدد است. در سال‌های اخیر نیز لایحه حمایت از حریم خصوصی به مجلس ارائه است ولی هنوز سرنوشت آن مشخص نشده است. در این مقاله سعی بر آن شده است که موارد قانونی مربوط به حمایت از حریم خصوصی ابتدا در قانون اساسی و سپس در قوانین عادی مورد بررسی قرار گیرد.

۱- انصاری، باقر؛ حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق اسلام، تطبیقی و ایران، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۶۶، ۱۳۸۳، ص ۲.

۲- امیر ارجمند، اردشیر؛ مجموعه اسناد بین‌المللی حقوق بشر، جلد اول، قسمت اول، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۰، ص ۷۲.

۱. مفهوم حریم خصوصی

حریم خصوصی را می‌توان یکی از بنیادی‌ترین و اساسی‌ترین حقوق بشری تلقی کرد که با شخصیت وی ارتباط مستقیم و تنگانی دارد. حق انسان به تنها بودن و با خود بودن، بوسیله دیگران مورد احترام قرار گرفتن و به دور از چشم و نگاه کنترل‌کننده‌ی دیگران و رها از تجسس و تفتیش دیگران زیستن حقی است که لازمه یک شخصیت مستقل به شمار می‌آید با آزادی و استقلال انسان و حق تعیین سرنوشت برای خود نیز ارتباط ملازمی دارد و اساساً شخصیت انسان در پرتو این مفاهیم معنی می‌یابد.^۱

نکته‌ی مهم در مورد حریم خصوصی آن است که مفهوم و قلمروی این بعد از حق انسان نیز به دنبال تحولات و پیشرفت‌هایی که به مرور زمان در زمینه‌های علمی، اجتماعی و اقتصادی صورت گرفته تحت تأثیر قرار گرفته است؛ لذا مفهوم و قلمروی حریم خصوصی در جامعه‌ی پیشرفته و متمدن امروزی با مفهوم و قلمروی آن در جامعه‌ی سنتی سابق متفاوت می‌باشد؛ کما اینکه مفهوم و قلمرو آن در دنیای کنونی در یک جامعه‌ی توسعه یافته در مقایسه با یک جامعه‌ی عقب مانده یا در حال توسعه می‌تواند متفاوت باشد. دلیل این تفاوت آن است که تکنولوژی مدرن امروزی علاوه بر حکومت‌ها مردم را قادر ساخته است که به طور مخفیانه بر اعمال مردم نظارت کنند و اطلاعات محرمانه‌ای را درباره‌ی زندگی اشخاص به دست آورند که اصولاً چنین حقی را ندارند. استفاده از دستگاه‌های عکسبرداری مخفیانه مثل تلفن‌های همراه دارای دستگاه فیلمبرداری و عکسبرداری، استفاده از پست الکترونیکی و دیگر شیوه‌های الکترونیکی برقراری ارتباط، از دستاوردهای تکنولوژی امروزی است که می‌توان گفت تکنولوژی مدرن قلمروی نقض حریم خصوصی را توسعه داده است؛ لذا می‌بایستی ابزارهای جدیدی نیز در قالب حمایت‌های ویژه قانونی برای حمایت از حریم خصوصی ایجاد شود.^۲

۱- رحمدل، منصور؛ حق انسان بر حریم خصوصی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۷۰، ۱۳۸۴، ص ۳.

۲- همان؛ ص ۴.

۲. جایگاه حریم خصوصی در حقوق ایران

در نظام حقوقی ایران (متشکل از قواعد حقوقی منعکس شده در قانون اساسی، قوانین عادی، عرف، تعهدات عرفی و قراردادی بین‌المللی دولت ایران) حریم خصوصی به صورت مشخص و معنون مورد حمایت واقع نشده است. همانند موضع نظام حقوقی اسلام، موضع حقوق موضوعه ایران در مواجهه با حریم خصوصی یک موضع تحویل‌گرایانه است. حقوق و آزادی‌هایی که تحت عنوان «حریم خصوصی» قابل حمایت هستند به طور منفرد و در بطن سایر قواعد مختلف حقوقی نظام حقوقی ایران - هرچند به طور ناقص - مورد حمایت قرار گرفته‌اند.^۱ میثاق حقوق مدنی و سیاسی که دولت ایران در سال ۱۳۵۴ به آنها ملحق شده است تنها منبعی است که به طور صریح بر حمایت از حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران تأکید دارد؛ لذا در این پژوهش با توجه به قانون‌گذاری پراکنده در این خصوص به بررسی جایگاه حریم خصوصی در قانون اساسی، قانون مجازات اسلامی و به تبع آن قانون جرایم رایانه‌ای، قانون آئین دادرسی کیفری و قانون تجارت الکترونیک پرداخته شده است.

۲.۱. قانون اساسی:

در قانون اساسی کشور ما لفظ حریم خصوصی به کار برده نشده است اما به صورت موردی و بدون ذکر نام حریم خصوصی، در برخی از اصول به حمایت از بخشی از آن پرداخته شده است. مهم‌ترین اصلی که مربوط به بحث بوده و به صراحت تمام به ممنوعیت تجاوز به حریم خصوصی افراد اشاره می‌نماید اصل بیست و پنجم قانون اساسی است.

اصل بیست و پنجم قانون اساسی: «بازرسی و نرساندن نامه‌ها و ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور و عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون».

جرائم مطرح شده در این اصل در سه قسمت بیان شده است:

الف) جرائم مرتبط با مکاتبات، که خود شامل دو مورد است:

بازرسی نامه‌ها، نرساندن نامه‌ها

۱- انصاری؛ حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق اسلام، ص ۳۶.

ب) جرائم راجع به مکاتبات تلفنی اشخاص که این نیز به دو مورد تقسیم می‌شود: ضبط مکالمات تلفنی، فاش کردن مکالمات تلفنی، جرائم مربوط به مخابرات اشخاص، افشای تلگراف و تلکس،

سانسور تلگراف و تلکس، عدم مخابره تلگراف و تلکس و نرساندن تلگراف و تلکس. در واقع اصل بیست و پنجم قانون اساسی به طور کلی هرگونه تجسس در نامه‌ها، مکالمات تلفنی، تلگراف و تلکس مخابره شده را ممنوع کرده است. با احراز مفهوم «تجسس» می‌توان بسیاری از مصادیق نقض حریم خصوصی را تجسس قلمداد کرد.^۱

در این اصل بدون آنکه به آزادی ارتباطات تصریح شده باشد به استثنائات این آزادی اشاره شده و حریم خصوصی ارتباطات در مورد شایع‌ترین وسایل ارتباطی مورد حمایت قرار گرفته است. این اصل یکی از مهم‌ترین اصول قانون اساسی است که به نحو روشن‌تر و مشخص‌تری به حمایت از حریم خصوصی ارتباطات پرداخته است.

اگر حریم خصوصی را در حوزه‌های حریم خلوت و تنهایی، حریم مکانی، حریم اطلاعاتی، حریم ارتباطات و حریم جسمانی قابل دسته‌بندی بدانیم قانون‌گذار قانون اساسی در اصل بیست و دوم مقرر می‌دارد که:

«حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند». نکات ذیل در خصوص اصل بیست و دوم قابل ذکر است:

- ۱- در این اصل داشتن حریم خصوصی به عنوان یک حق اساسی مورد شناسایی واقع نشده است.
- ۲- از میان اماکنی که انتظار داشتن حریم خصوصی در آنها مورد پذیرش حقوق بین‌الملل و حقوق تطبیقی است در اصل بیست و دوم تنها به «مال» و «مسکن» اشاره شده است و از حریم خصوصی «محل کار» یاد نشده است مگر آن که از کلمه‌ی شغل تفسیر موسعی ارائه شود.
- ۳- به حریم خصوصی جسمانی اشاره نشده است و تنها با تفسیر کلیات «حیثیت» و «جان» مذکور در اصل بیست و دوم قانون اساسی حریم خصوصی جسمانی را می‌توان مشمول حمایت‌های قانون اساسی دانست.

۱- موسوی، سیدمحمد؛ بررسی فقهی حقوقی حریم خصوصی در حقوق کیفری ایران، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق، زمستان ۱۳۸۹، ص ۳۳.

۴- کلمه‌ی «حقوق» که در اصل بیست و دوم ذکر شده است و مصون از تعرض اعلام شده یک کلمه کیفی و تفسیری است که حق حریم خصوصی را با یک «تفسیر براساس مقتضیات زمان» می‌توان مشمول آن دانست.

این اصل، مسکن اشخاص که از بارزترین اجزای حریم خصوصی محسوب می‌شود را از تعرض مصون داشته و تنها استثنای برشمرده را موردی می‌داند که قانون تجویز نماید یعنی هرگاه حقوق افراد و از جمله اهم آن حق حریم خصوصی در مسکن افراد مورد تعرض واقع شود دولت با آن مقابله جدی خواهد نمود.^۱

اصل بیست و سوم قانون اساسی و اصول دیگری مثل **اصل دوازدهم**، **سیزدهم**، **چهاردهم** و **بیستم** نیز حریم خصوصی را تلویحاً مورد توجه قرار داده‌اند که در اصول چهاردهم و بیستم به رعایت «حقوق انسانی» همه افراد تأکید شده است.^۲

۲.۲. قوانین عادی

۲.۲.۱. قانون مجازات اسلامی:

قانون مجازات اسلامی به عنوان مهم‌ترین منبع قانونی حمایت از حقوق و آزادی‌های افراد جامعه

۱- غلامی رکن آبادی، حمیده؛ حمایت کیفری از حقوق خصوصی اشخاص در حقوق ایران و فرانسه، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، دانشکده علوم قضائی، ۱۳۸۴، ص ۲۴.

۲- **اصل دوازدهم:** دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است و این اصل‌الابد غیر قابل تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی دارای احترام کامل میباشند و پیروان این مذاهب در انجام مراسم مذهبی، طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها رسمیت دارند و در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از این مذاهب اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها بر طبق آن مذهب خواهد بود، با حفظ حقوق پیروان سایر مذاهب.

اصل سیزدهم: ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی تنها اقلیتهای دینی شناخته میشوند که در حدود قانون در انجام مراسم دینی خود آزادند و در احوال شخصیه و تعلیمات دینی بر طبق آئین خود عمل میکنند.

اصل چهاردهم: به حکم آیه شریفه «لاینهاکم الله عن الذین لم یقاتلواکم فی الدین و لم یخرجوکم من ديارکم ان تبوهوم و تقسطوا الیهم ان الله یحب المقسطین» دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان موظفند نسبت به افراد غیر مسلمان با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند. این اصل در حق کسانی اعتبار دارد که بر ضد اسلام و جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.

اصل بیستم: همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند.

اصل بیست و سوم: تفتیش عقاید ممنوع است و هیچکس را نمی‌توان بصرف داشتن عقیده‌ای مورد تعرض و مؤاخذه قرار داد.

به طور خاص بعد از قانون اساسی جایگاه بسیار مهم و قابل توجهی دارد. بررسی جایگاه حریم خصوصی و موادی که در این قانون بدان اختصاص داده شده ما را در شناسایی حقوق اولیه و انسانی خود بسیار کمک خواهد کرد.

لازم به توضیح است که با توجه به الحاق قانون جرایم رایانه‌ای به قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات) به عنوان فصل سی‌ام مواد مربوط به مباحث حریم خصوصی در قانون جرایم رایانه‌ای، در قالب مواد قانون مجازات اسلامی و به دنبال آن ذکر می‌شود.

ماده ۵۸۰ ق.م.ا «هر یک از مستخدمین و مأمورین قضایی یا غیرقضایی یا کسی که خدمت دولتی به او ارجاع شده باشد بدون ترتیب قانونی به منزل کسی بدون اجازه و رضای صاحب منزل داخل شود به حبس از یک ماه تا یک سال محکوم خواهد شد مگر این که ثابت نماید به امر یکی از رؤسای خود که صلاحیت حکم را داشته است و مکره به اطاعت امر او بوده اقدام کرده است که در این صورت مجازات مزبور در حق آمر اجرا خواهد شد و اگر مرتکب یا سبب وقوع جرم دیگری نیز باشد مجازات آن را نیز خواهد دید و چنانچه این عمل در شب واقع شود مرتکب یا آمر به حداکثر مجازات مقرر محکوم خواهد شد».

آن چه موضوع این ماده است و به عبارت دیگر عنصر مادی جرم را تشکیل می‌دهد عبارت است از: «ورود به منزل دیگری بدون ترتیب قانونی و بدون اجازه و رضای صاحب منزل» با توجه به این عنصر متوجه می‌شویم که مرتکب حتماً لازم نیست عنف و تهدیدی به کار برد بلکه همین که بدون اجازه وارد منزل او گردد و در عین حال اگر مورد از مواردی هم نباشد که قانون‌گذار در آن مورد اجازه‌ی ورود داده است جرم ورود به منزل دیگری محقق است.

عبارت «بدون رضایت صاحب منزل» حاکی از این است که به عنوان مثال اگر صاحب منزل سخنی که حاکی از اجازه است نگفت ولی در ساعت مقرر درب منزل را برای ورود مأمور باز گذاشت جرم محقق نخواهد بود و با عبارت «صاحب منزل» مقصود قانون‌گذار که حمایت از حریم خصوصی افراد است روشن می‌شود و عبارت «بدون ترتیبات قانونی» بیان می‌دارد در صورتی که مأمورین دولتی در اجرای دستور مقام قضائی دأثر بر ورود به منزل و جلب متهم با رعایت مندرجات قرار صادر و وارد منزل متهم گردد عمل وی را نمی‌توان جرم دانست. قانون‌گذار در این ماده از حق حریم خصوصی مسکن در برابر مأمورین دولتی حمایت نموده و مجازات نقض این حق را تعیین نموده است.

ماده ۶۹۱ قانون مجازات اسلامی: «هر کس به قهر و غلبه داخل ملکی شود که در تصرف دیگری است اعم از آن که محصور باشد یا نباشد یا در ابتدای ورود به قهر و غلبه نبوده ولی بعد از اخطار متصرف به قهر و غلبه مانده باشد علاوه بر رفع تجاوز حسب مورد به یک تا شش ماه حبس محکوم می‌شود. هرگاه مرتکبین دو نفر یا بیشتر بوده و لااقل یکی از آنها حامل سلاح باشد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهند شد».

در این ماده نیز قانون‌گذار به حفظ حریم خصوصی اشخاص پرداخته و ناقض حریم خصوصی را کیفر می‌دهد؛ زیرا ورود به ملکی که در تصرف دیگری است بدون اجازه و برخلاف رضایت متصرف بوده است و این نحوه‌ی ورود چون تجاوز به ملک و تصرفات دیگری است نقض قانون و حریم خصوصی اشخاص بوده و مجازات خواهد داشت. نکته‌ای که در این ماده به چشم می‌خورد آن است که تصرف متصرف در ملک، لزومی ندارد منشأ قانونی داشته باشد و در صورتی که فرد متصرف، متصرف غیر قانونی باشد شخصی که مدعی تصرف غیرقانونی متصرف و حقوق خود می‌باشد باید با سازوکارهای قانونی اقدام به طرح دعوی نموده و متصرف را از ملک خود بیرون نماید نه آن که خود قاضی و پلیس خود شود و اقدام به ورود به محدوده‌ی تصرفات دیگری نماید؛ چراکه حریم خصوصی مستلزم وجود مالکیت نمی‌باشد.^۱

ماده ۶۹۴ قانون مجازات اسلامی «هرکس در منزل یا مسکن دیگری به عنف یا تهدید وارد شود به مجازات از شش ماه تا سه سال حبس محکوم خواهد شد و در صورتی که مرتکبین دو نفر یا بیشتر بوده و لااقل یکی از آنها حامل سلاح باشد به حبس از یک تا شش سال محکوم می‌شوند». در ماده‌ی فوق‌الذکر نیز از حریم خصوصی مسکن در برابر افراد عادی حمایت صورت گرفته است.

ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی: «اطباء و جراحان و ماماها و داروفروشان و کلیه‌ی کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می‌شوند هرگاه در غیر از موارد قانونی اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس و یا به یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شوند».

در راستای این ماده‌ی قانون مجازات اسلامی، چون در ادامه عنوان نموده «... و کلیه‌ی

۱- بهروز، بی‌نا، حریم خصوصی، روی خط اینترنت، نقل شده در تاریخ ۱۳۸۸/۴/۳، قابل دسترسی در وبلاگ: behrooz7335.blogfa.com، ص ۸.

کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه ی خود محرم اسرار مردم می شوند» می توان موادی از قوانین دیگر در جهت حفظ اسرار مردم به عنوان بخشی از حریم خصوصی و حمایت کیفری از آن بیان کرد. مانند:

الف- ماده ی ۲۰ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵/۱۱/۲۵: «وکیل باید اسراری که به وسیله ی وکالت از طرف موکل مطلع شده و همچنین اسرار مربوط به حیثیات و شرافت و اعتبارات موکل را حفظ نماید».

ب- ماده ی ۱۲ قانون راجع به کارشناسان رسمی مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۲۳: «کارشناس مکلف است اسراری که در اثر انجام شغل خود مطلع شده است حفظ نماید. در صورت تخلف علاوه بر مجازات انتظامی، به شش ماه تا دو سال حبس تأدیبی محکوم خواهد شد».

ماده ی ۵۸۲ قانون مجازات اسلامی: «هر یک از مستخدمین و مأمورین دولتی، مراسلات یا مخابرات یا مکالمات تلفنی اشخاص را در غیر مواردی که قانون اجازه داده، حسب مورد مفتوح یا توقیف یا معدوم یا بازرسی یا ضبط یا استراق سمع نماید یا بدون اجازه صاحبان آنها مطالب آنها را افشاء نماید به حبس از یک سال تا سه سال و یا جزای نقدی از شش تا هیجده میلیون ریال محکوم خواهد شد». قانون گذار در این ماده از مراسلات و مخابرات و مکالمات تلفنی اشخاص حمایت نموده است.

۲.۲.۲. قانون جرایم رایانه ای:

ماده ی ۷۲۹ قانون مجازات اسلامی مقرر می دارد: «هرکس به طور غیرمجاز به داده ها یا سامانه های رایانه ای یا مخابراتی که به وسیله تدابیر امنیتی حفاظت شده است دسترسی یابد به حبس از نود و یک روز تا یک سال یا جزای نقدی از پنج میلیون (۵.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا بیست میلیون (۲۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد».

در این ماده عبارت «هرکس» اطلاق دارد و فرقی نمی کند که تخطی کننده سمت دولتی داشته باشد یا اینکه از افراد عادی باشد. آنچه مهم است دسترسی غیرمجاز به داده ها و سامانه های رایانه ای است.

ماده ی ۷۳۰ قانون مجازات اسلامی مقرر می دارد: «هرکس به طور غیرمجاز محتوای در حال انتقال ارتباطات غیرعمومی در سامانه های رایانه ای یا مخابراتی یا امواج الکترومغناطیسی یا نوری

را شنود کند به حبس از شش ماه تا دو سال یا جزای نقدی از ده میلیون (۱۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا چهل میلیون (۴۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.»

ماده‌ی ۷۳۱ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد: «هرکس به طور غیرمجاز نسبت به داده‌های سری در حال انتقال یا ذخیره شده در سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی یا حامل‌های داده، مرتکب اعمال زیر شود به مجازات‌های مقرر محکوم خواهد شد.»

الف) دسترسی به داده‌های مذکور یا تحصیل آنها یا شنود محتوای سری در حال انتقال، به حبس از یک تا سه سال یا جزای نقدی از بیست میلیون (۲۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا شصت میلیون (۶۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات.»

ب) در دسترس قرار دادن داده‌های مذکور برای اشخاص فاقد صلاحیت، به حبس از دو تا ده سال.
ج) افشا یا در دسترس قرار دادن داده‌های مذکور برای دولت، سازمان، شرکت یا گروه بیگانه یا عاملان آنها، به حبس از پنج تا پانزده سال.

تبصره ۱- داده‌های سری، داده‌هایی است که افشای آنها به امنیت کشور یا منافع ملی لطمه می‌زند.

تبصره ۲- آیین‌نامه‌ی نحوه‌ی تعیین و تشخیص داده‌های سری و نحوه‌ی طبقه‌بندی و حفاظت آنها ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط وزارت اطلاعات با همکاری وزارتخانه‌های دادگستری، کشور، ارتباطات و فناوری اطلاعات و دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده‌ی ۷۳۲ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد: «هرکس به قصد دسترسی به داده‌های سری موضوع ماده (۳) این قانون، تدابیر امنیتی سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی را نقض کند به حبس از شش ماه تا دو سال یا جزای نقدی از ده میلیون (۱۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا چهل میلیون (۴۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.»

ماده‌ی ۷۳۳ قانون مجازات اسلامی نیز مقرر می‌دارد: «چنانچه مأموران دولتی که مسؤول حفظ داده‌های سری مقرر در ماده‌ی (۳) این قانون یا سامانه‌های مربوط هستند و به آنها آموزش لازم داده شده است یا داده‌ها یا سامانه‌های مذکور در اختیار آنها قرار گرفته است برائت بی‌احتیاطی، بی‌مبالاتی یا عدم رعایت تدابیر امنیتی، موجب دسترسی اشخاص فاقد صلاحیت به

داده‌ها، حامله‌های داده یا سامانه‌های مذکور شوند، به حبس از نود و یک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج میلیون (۵.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا چهل میلیون (۴۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات و انفصال از خدمت از شش ماه تا دو سال محکوم خواهند شد.^۱

ماده‌ی ۷۶۲ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد: «هرگاه حفظ داده‌های رایانه‌ای ذخیره شده برای تحقیق یا دادرسی لازم باشد، مقام قضائی می‌تواند دستور حفاظت از آنها را برای اشخاصی که به نحوی تحت تصرف یا کنترل دارند صادر کند. در شرایط فوری نظیر خطر آسیب دیدن یا تغییر یا از بین رفتن داده‌ها، ضابطان قضائی می‌توانند رأساً دستور حفاظت را صادر کنند و مراتب را حداکثر تا ۲۴ ساعت به اطلاع مقام قضائی برسانند. چنانچه هر یک از کارکنان دولت یا ضابطان قضائی یا سایر اشخاص از اجرای این دستور خودداری یا داده‌های حفاظت شده را افشاء کنند یا اشخاصی که داده‌های مزبور به آنها مربوط می‌شود را از مفاد دستور صادره آگاه کنند، ضابطان قضائی و کارکنان دولت به مجازات امتناع از دستور مقام قضائی و سایر اشخاص به حبس از نود و یک روز تا شش ماه یا جزای نقدی از پنج میلیون (۵.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا ده میلیون (۱۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهند شد.»

تبصره ۱: حفظ داده‌ها به منزله‌ی ارائه یا افشاء آنها نبوده و مستلزم رعایت مقررات مربوط است.
تبصره ۲: مدت زمان حفاظت از داده‌ها حداکثر سه ماه است و در صورت لزوم با دستور مقام قضائی قابل تمدید است.

ماده‌ی ۷۶۴ قانون مجازات اسلامی در خصوص تجویز تفتیش و توقیف داده‌ها و سامانه‌های رایانه‌ای است و ماده‌ی ۷۷۶ حکم شنود محتوای در حال انتقال ارتباطات غیرعمومی در سامانه‌های رایانه‌ای و همچنین پست الکترونیکی و پیامک را در حکم شنود مکالمات تلفنی می‌داند.^۱

۱- ماده‌ی ۷۶۴: تفتیش و توقیف داده‌ها یا سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی به موجب دستور قضائی و در مواردی به عمل می‌آید که ظن قوی به کشف جرم یا شناسایی متهم یا ادله جرم وجود داشته باشد.
ماده‌ی ۷۷۶: شنود محتوای در حال انتقال ارتباطات غیرعمومی در سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی مطابق مقررات راجع به شنود مکالمات تلفنی خواهد بود.
تبصره - دسترسی به محتوای ارتباطات غیرعمومی ذخیره شده، نظیر پست الکترونیکی یا پیامک در حکم شنود و مستلزم رعایت مقررات مربوط است.

۲.۲.۳. قانون آئین دادرسی کیفری:

قانون آیین دادرسی کیفری تضمین‌کننده‌ی حقوق و آزادی‌های افراد است که از جانب قانون‌گذار در قوانین ماهوی جزائی مورد حمایت واقع شده است. لذا بررسی مواد مختلف این قانون هرچند که به طور صریح از لفظ حریم خصوصی استفاده نشده ولی در راستای شناسائی و اشراف نسبت به وجود چنین حقوقی در سیستم قانون‌گذاری ایران مفید فایده است.

در این قسمت تعدادی از موادی که نحوه‌ی دسترسی به حریم خصوصی را برای ضابطین تعیین می‌کند بیان می‌شود. همان‌طور که قبلاً در اصول قانون اساسی به آن اشاره شد دسترسی به حریم خصوصی اشخاص باید با اجازه‌ی آنها باشد و در غیر این صورت کسی حق دسترسی به آن را ندارد مگر به حکم قانون که در واقع در مواردی است که در ادامه به آن اشاره می‌شود.

ماده‌ی ۲۴ ق.آ.د.ک: «ضابطین دادگستری نتیجه‌ی اقدامات خود را به اطلاع مرجع قضایی صالح می‌رسانند. در صورتی که مرجع مذکور اقدامات انجام شده را کافی نیافت می‌تواند تکمیل آن را بخواهد. در این مورد ضابطین مکلفند به دستور مقام قضایی تحقیقات و اقدامات قانونی را برای کشف جرم به عمل آورند لیکن نمی‌توانند متهم را در بازداشت نگه دارند و چنانچه در جرائم مشهود، بازداشت متهم برای تکمیل تحقیقات ضروری باشد موضوع اتهام باید با ذکر دلایل بلافاصله کتباً به متهم ابلاغ شود و حداکثر تا مدت (۲۴) ساعت می‌توانند متهم را تحت نظر نگهداری نموده و در اولین فرصت باید مراتب را جهت اتخاذ تصمیم قانونی به اطلاع مقام قضایی برسانند. مقام قضایی در خصوص ادامه‌ی بازداشت و یا آزادی متهم تعیین تکلیف می‌نماید. همچنین تفتیش منازل، اماکن و اشیاء و جلب اشخاص در جرائم غیرمشهود باید با اجازه‌ی مخصوص مقام قضایی باشد هرچند اجرای تحقیقات بطور کلی از طرف مقام قضایی به ضابط ارجاع شده باشد».

در ماده‌ی ۲۴ تصریح گردیده است که تفتیش منازل، اماکن و اشیاء و جلب اشخاص در جرائم غیرمشهود باید با اجازه‌ی مخصوص مقام قضایی باشد. در واقع در این ماده از لفظ اماکن به طور مطلق استفاده کرده است که شامل اماکن خصوصی و عمومی هر دو می‌شود که در خصوص آن باید قوانین و مقررات مربوط به اماکن را مورد بررسی قرار داد. در این ماده اشیاء نیز به طور مطلق آمده است که وسعت شمول فراوانی دارد. اشیاء می‌تواند داخل یا خارج از منزل و اماکن دیگر

باشند. اتومبیل شیء است که مصداق بارز ماده‌ی ۲۴ می‌باشد و نمی‌توان خارج از چارچوب ماده‌ی ۲۴ به بازدید و تفتیش آن پرداخت و برای تفتیش آن اجازه‌ی مخصوص مقام قضائی لازم است و این رویه که در زمانی و مکانی مأمورین انتظامی اقدام به تفتیش اتومبیل‌های خصوصی یا عمومی می‌نمایند در صورتی که اجازه مخصوص مقام قضائی وجود نداشته باشد نقض قانون و برخلاف حکم ماده‌ی ۲۴ قانون آئین دادرسی در امور کیفری می‌باشد.^۱

ماده‌ی ۹۶ ق.آ.د.ک: «تفتیش و بازرسی منازل، اماکن و اشیا در مواردی به عمل می‌آید که حسب دلایل، ظن قوی به کشف متهم یا اسباب و آلات و دلایل جرم در آن محل وجود داشته باشد». بنابراین در جهت کشف جرم و تحقیقات مقدماتی ممکن است مواردی پیش آید و ضرورت‌هایی ایجاد نماید که منازل مسکونی یا اماکن و اشیا مورد تفتیش و بازرسی قرار گیرند که ماده‌ی مذکور این موارد را مشخص نموده و مقام قضائی زمانی مجاز به صدور دستور تفتیش منازل و اماکن و اشیا می‌باشد که اولاً دلایلی برای این امر داشته باشد؛ ثانیاً براساس تحقیقات پلیسی و قضائی، ظن قوی به کشف متهم یا اسباب و آلات و دلایل جرم در آن محل وجود داشته باشد و چنانچه این دو شرط فراهم نباشد موردی برای تفتیش و بازرسی منازل و اشیا و اماکن نیز وجود نخواهد داشت و اقدام چنین امری برای قاضی مربوط حداقل تخلف انتظامی خواهد بود.^۲

ماده‌ی ۹۷ ق.آ.د.ک: «چنانچه تفتیش و بازرسی با حقوق اشخاص مزاحمت نماید در صورتی مجاز است که از حقوق آنان مهم‌تر باشد». با توجه به متن ماده‌ی فوق، بدیهی است نباید مرجعی را غیر از مراجع قضائی برای تشخیص مهم‌تر بودن تفتیش و بازرسی از حقوق اشخاص، صالح دانست. ماده‌ی فوق در صدد است تا جایی که امکان دارد حقوق اشخاص که در اصل ۲۲ قانون اساسی به آن تصریح گردیده است مورد تعرض قرار نگیرد. به همین خاطر است که تزام تفتیش و حقوق اشخاص را از نظر دور نداشته و آن را پیش بینی نموده است.

نکته‌ی مهم‌تر حکم ماده‌ی ۹۷ قانون آئین دادرسی کیفری است که مقرر داشته است: «چنانچه تفتیش و بازرسی با حقوق اشخاص مزاحمت نماید در صورتی مجاز است که از حقوق

۱- رکن آبادی، حمیده؛ حمایت کیفری از حقوق خصوصی اشخاص در حقوق ایران و فرانسه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ص ۱۱.

۲- همان؛ ص ۱۴.

آنها مهم‌تر باشد». مستفاد از مواد مورد بحث آن است که قانون آئین دادرسی کیفری، حمایت لازم را از حریم مسکن و سایر حریم‌هایی که در داخل مسکن وجود دارد به عمل نمی‌آورند.^۱ ماده‌ی ۹۸ ق.آ.د.ک: «تفتیش و بازرسی در حضور متصرف قانونی و شهود تحقیق و در غیاب وی در حضور ارشد حاضرین به عمل می‌آید. تفتیش و بازرسی اماکن نیز حتی‌المقدور با حضور صاحبان یا متصدیان آنها انجام می‌شود.

تبصره: هرگاه در محلی که از آن تفتیش و بازرسی به عمل می‌آید کسی نباشد و تفتیش و بازرسی نیز فوریت داشته باشد، قاضی می‌تواند با قید مراتب در صورت جلسه دستور باز کردن محل را بدهد.

از آن جا که حریم خصوصی منازل و اماکن، مستلزم مالکیت متصرفین آنها نیست و انجام تفتیش و بازرسی، با گذاشتن به حریم ساکنین آنها است نه مالکین؛ بنابراین حضور متصرف برای تفتیش ضروری می‌باشد. تبصره‌ی این ماده موردی را پیش‌بینی نموده است که کسی در منزل حضور نداشته و تفتیش و بازرسی فوریت داشته باشد که مقام قضائی می‌تواند مراتب را صورت‌جلسه و دستور بازکردن محل را بدهد.^۲

ماده‌ی ۹۹ ق.آ.د.ک: «اشخاصی که در امر جزایی دخیل هستند می‌توانند در موقع تفتیش و بازرسی حاضر باشند ولی سایر اشخاص نمی‌توانند داخل شوند مگر با اجازه‌ی متصرف قانونی». در عمل، این ماده‌ی قانونی بسیار نادیده گرفته می‌شود و معمولاً این مأمورین تفتیش هستند که بنا بر سلیقه‌ی خود از ورود افراد جلوگیری می‌نمایند؛ در حالی که این متصرف قانونی است که برابر ماده‌ی مذکور حق دارد ورود افراد دیگر را در موقع تفتیش اجازه دهد یا ندهد؛ زیرا این حریم خصوصی اوست که مورد تعرض قرار گرفته و هنوز بر حریم خود حق دارد.

ماده‌ی ۱۰۰ ق.آ.د.ک: «تفتیش و بازرسی منازل در روز به عمل می‌آید و هنگام شب در صورتی انجام می‌گیرد که ضرورت اقتضا کند. جهت ضرورت را قاضی باید در صورت مجلس قید نماید».

روشن است که این ماده حافظ آسایش و آرامش خانواده و احترام به حریم منازل به عنوان محل آرامش شبانه‌گاهی افراد و خانواده می‌باشد. حکم این ماده اختصاصاً و صرفاً در مورد منازل بوده و اماکن و اشیا را شامل نمی‌شود.

۱- همان؛ ص ۱۶.

۲- همان؛ ص ۱۴.

ماده‌ی ۱۰۲ ق.آ.د.ک: «در صورتی که متصرفین قانونی اماکن یا متصدیان آنها دستور قاضی را در باز کردن محل‌ها و اشیای بسته اجرا ننمایند قاضی می‌تواند دستور باز کردن را بدهد ولی مکلف است حتی‌المقدور از اقداماتی که باعث ورود خسارت می‌شود احتراز نماید».

ماده‌ی فوق موردی را ذکر می‌کند که متصرفین قانونی یا متصدیان آنها دستور قضائی را اجرا نکنند، که قاضی با رعایت اقداماتی که موجب خسارت نگردد می‌تواند دستور باز کردن را بدهد.

ماده‌ی ۱۰۳ ق.آ.د.ک: «از اوراق و نوشته‌ها و سایر اشیاء متعلق به متهم فقط آنچه که راجع به واقعه‌ی جرم است تحصیل و در صورت لزوم به شهود تحقیق ارائه می‌شود و قاضی مکلف است در مورد سایر نوشته‌ها و اشیاء متعلق به متهم با کمال احتیاط رفتار نموده و موجب افشای مضمون و محتوای آنها که ارتباط به جرم ندارد نشود».

به موجب این ماده، اوراق و نوشته‌های متعلق به متهم که در امر تحقیقات کیفری ارتباطی به جرم ندارند از افشا مصون بوده و قاضی مکلف است ضمن رعایت احتیاط، در مورد مدارک مذکور، مانع افشای آنها نزد هر شخص و مقامی، حتی ضابطین دادگستری شود.

ماده‌ی ۱۰۴: «در مواردی که ملاحظه‌ی تفتیش و بازرسی مراسلات پستی، مخابراتی، صوتی و تصویری مربوط به متهم برای کشف جرم لازم باشد قاضی به مراجع ذی ربط اطلاع می‌دهد که اشیاء فوق را توقیف نموده نزد او بفرستند. بعد از وصول، آن را در حضور متهم ارائه کرده و مراتب را در صورت مجلس قید نموده و پس از امضای متهم آن را در پرونده ضبط می‌نماید. استنکاف متهم از امضا، در صورت مجلس قید می‌شود و چنانچه اشیاء مزبور حائز اهمیت نبوده و ضبط آن ضرورت نداشته باشد با اخذ رسید به صاحبش مسترد می‌شود.

تبصره: کنترل تلفن افراد جز در مواردی که به امنیت کشور مربوط است و یا برای احقاق حقوق اشخاص به نظر قاضی ضروری تشخیص داده‌شود ممنوع است».

به موجب این ماده، تفتیش و بازرسی مکاتبات و مراسلات پستی و مخابراتی و صوتی و تصویری توسط قاضی صورت خواهد گرفت و شایسته نیست مقام قضائی، تفتیش و بازرسی را به مراجع یا اشخاص دیگری واگذار نماید؛ زیرا واگذاری این امر به دیگری، نقض حریم خصوصی اشخاص و افشای سر آنها می‌باشد. فقط قاضی که تحقیقات را هدایت می‌کند حق دارد از اسرار افراد درگیر در پرونده اطلاع داشته باشد.

در واقع مواد ذکر شده از ق.ا.د.ک توصیف شیوه‌ی قانونی نقض حریم خصوصی که به موجب انتهای اصول ۲۲ و ۲۵ قانون اساسی اجازه داده شده، می‌باشد و در صورتی که برخلاف این مواد اقدام کرده، جرم بوده و با ضمانت اجرای کیفری با آن برخورد می‌شود.^۱

۲.۲.۴. قانون تجارت الکترونیک:

ماده‌ی ۵۸: «ذخیره، پردازش و یا توزیع «داده پیام»‌های شخصی مبین ریشه‌های قومی یا نژادی، دیدگاه‌های عقیدتی، مذهبی، خصوصیات اخلاقی و «داده پیام»‌های راجع به وضعیت جسمانی، روانی و یا جنسی اشخاص بدون رضایت صریح آنها به هرعنوان غیرقانونی است».

داده پیام‌های شخصی حساس مبین ریشه‌های قومی یا نژادی، دیدگاه‌های عقیدتی، مذهبی، خصوصیات اخلاقی و نیز داده‌پیام‌های راجع به وضعیت جسمانی، روانی و یا جنسی اشخاص را مورد حکم خود قرار داده است و در خصوص سایر داده‌های شخصی نیازی به حمایت نمی‌دیده است. این از نواقص مهم این قانون است که نیاز به اصلاح دارد.

همچنین عبارات این قانون، دامنه‌ی حمایت آن از داده‌های شخصی را محدودتر می‌سازد. این ماده نقض شرایط مقرر در مواد ۵۸ و ۵۹ این قانون را در بستر مبادلات الکترونیکی جرم دانسته، در حالی که ماده‌ی ۵۸، ذخیره، پردازش و یا توزیع داده‌پیام‌های شخصی حساس را به طور کلی ممنوع می‌داند چه در بستر مبادلات الکترونیکی صورت گیرد چه به طور کلی در فضای مجازی. این بدان معناست که حمایت از داده به طور کلی در فضای مجازی مورد پذیرش قرار نگرفته و تنها در صورتی از داده‌های شخصی افراد حمایت می‌شود که در جریان مبادلات الکترونیکی ذخیره شده باشند.^۲

این قانون در ماده‌ی ۵۸ خود «ذخیره، پردازش و یا توزیع داده پیام‌های شخصی مبین ریشه‌های قومی یا نژادی، دیدگاه‌های عقیدتی، مذهبی، خصوصیات اخلاقی و داده پیام‌های راجع به وضعیت جسمانی، روانی و یا جنسی اشخاص را بدون رضایت آنها غیر قانونی دانسته است».

۱- موسوی، سید محمد؛ بررسی فقهی حقوقی حریم خصوصی در حقوق کیفری ایران، ص ۴۱.

۲- مقربی منش، الهام؛ حمایت کیفری از حریم خصوصی، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، زمستان ۱۳۸۷، ص ۲۴۳.

به علاوه ماده‌ی ۵۹ این قانون مقرر می‌دارد: «در صورت رضایت شخص موضوع «داده پیام» به شرط آن که محتوای داده پیام وفق قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی باشد، ذخیره، پردازش و توزیع «داده پیام‌های» شخصی در بستر مبادلات الکترونیکی باید با لحاظ شرایط زیر صورت پذیرد:

(الف) اهداف آن مشخص بوده و به طور واضح شرح داده شده باشند.

(ب) داده پیام باید تنها به اندازه‌ی ضرورت و متناسب با اهدافی که در هنگام جمع‌آوری برای شخص موضوع داده پیام شرح داده شده جمع‌آوری گردد و تنها برای اهداف تعیین شده مورد استفاده قرار گیرد.

(ج) داده پیام باید صحیح و روزآمد باشد.

(د) شخص موضوع داده پیام باید به پرونده‌های رایانه‌ای حاوی داده پیام‌های شخصی مربوط به خود دسترسی داشته باشد و بتواند داده پیام‌های ناقص و یا نادرست را محو یا اصلاح کند.

(ه) شخص موضوع داده پیام باید بتواند در هر زمان با رعایت ضوابط مربوطه درخواست محو کامل پرونده رایانه‌ای داده پیام‌های شخصی مربوط به خود را بنماید.»

ماده‌ی ۷۱ این قانون نیز نقض حمایت از داده پیام‌های شخصی (حمایت از داده) را بدین شرح جرم و مستوجب مجازات دانسته است: «هرکس در بستر مبادلات الکترونیکی شرایط مقرر در مواد ۵۸ و ۵۹ این قانون را نقض نماید مجرم محسوب و به یک تا سه سال حبس محکوم می‌شود».

انتقال آسان و سریع اطلاعات در فضای مجازی و گسترش استفاده از آن در میان افراد، نیاز به پیش بینی مقررات کامل و مانعی را در خصوص گردآوری، ذخیره و نحوه‌ی استفاده از اطلاعات در این محیط را افزایش داده است اما شاید بهتر این برآورده می‌شد و بعد نوبت به حمایت از اشکال جدید ذخیره، پردازش و انتقال اطلاعات می‌رسید؛ گرچه خواهیم گفت که این قانون به علت وجود ابهامات و نواقص متعدد هدف غایی خود را نیز برآورده نمی‌سازد.^۱

نتیجه‌گیری:

با توجه به مطالب مذکور می‌توان به این نتیجه رسید که هرچند مواد متعددی در خصوص حریم

۱- آماده، مهدی؛ حریم خصوصی افراد در حقوق کیفری ایران و مطالعه تطبیقی آن با فقه امامیه، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، تیرماه ۱۳۸۹، ص ۹۴.

خصوصی در قوانین مختلف یستم قانون‌گذاری ما به تصویب رسیده است ولی این تعدد و بعضاً تکثر در عمل و اجرا ثمری در بر نخواهد داشت؛ زیرا با تقسیم بندی که صورت گرفت در قانون اساسی که سنگ بنا و نقشه راه قوانین عادی است به طور صریح از حریم خصوصی و حمایت از آن سخنی به میان نیامده و در چند اصل ذکر شده به طور مصادیقی و با تفاسیر آنها می‌توان حمایت از حریم خصوصی ارتباطات، شغلی، جسمانی را استخراج کرد. تنها حریم خصوصی مسکن به طور صریح مورد حمایت واقع شده است. در سایر قوانین هم به فراخور موضوع حمایت‌هایی از حریم خصوصی به میان آمده است. در قانون مجازات اسلامی صرفاً حریم خصوصی مسکن، اسرار و مکاتبات و مکالمات حمایت شده است. در قانون آئین دادرسی کیفری تنها در مرحله تحقیقات مقدماتی و حفظ حقوق متهم موادی ذکر شده است. در قانون جرایم رایانه‌ای و تجارت الکترونیک هم در حیطه‌ی ارتکاب جرایم علیه حریم خصوصی در فضای سایبر جرم‌انگاری شده است. با وجود این سیاست تقنینی مشوش حمایت از حریم خصوصی دستخوش تفاسیر و بعضاً برداشت‌های شخصی مجریان و عاملان قانون خواهد شد و فلسفه قانون‌گذاری که هدفش حفظ و حمایت از حقوق اولیه افراد جامعه است با نوعی نقض غرض روبرو خواهد شد.

منابع:

- ۱- انصاری، باقر؛ حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق اسلام، تطبیقی و ایران، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۸۳، شماره ۶۶.
- ۲- امیرارجمند، اردشیر؛ مجموعه اسناد بین‌المللی حقوق بشر، جلد اول، قسمت اول، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۰.
- ۳- آماده، مهدی؛ حریم خصوصی افراد در حقوق کیفری ایران و مطالعه تطبیقی آن با فقه امامیه، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، تیرماه ۱۳۸۹.
- ۴- بهروز، بی‌نا؛ حریم خصوصی، روی خط اینترنت، نقل شده در تاریخ ۱۳۸۸/۴/۳، قابل دسترسی در وب لاگ: behrooz7335.blogfa.com
- ۵- رحمدل، منصور؛ حق انسان بر حریم خصوصی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۸۴، شماره ۷۰.

- ۶- غلامی رکن‌آبادی، حمیده؛ حمایت کیفری از حقوق خصوصی اشخاص در حقوق ایران و فرانسه، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، دانشکده علوم قضائی، ۱۳۸۴.
- ۷- معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین نهاد ریاست جمهوری؛ مجموعه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات نهاد ریاست جمهوری، ۱۳۸۹.
- ۸- موسوی، سید محمد؛ بررسی فقهی حقوقی حریم خصوصی در حقوق کیفری ایران، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق، زمستان ۱۳۸۹.
- ۹- مقربی منش، الهام؛ حمایت کیفری از حریم خصوصی، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، زمستان ۱۳۸۷.

The Place of Privacy in Iranian Legislative Criminal policy

Sattar ZARKALAM, Ghasem ABDI

Abstract:

It is clear that privacy recognized as one of the most basic requirements of life in today's world. The right to privacy on the one side and support and the enforcement of violations of it on other hand, are among the concerns of governments, governments and legislators as important actors in this field has been the most effective. Activities of legislators in enacting laws, from constitutional law create procedures and policies that make the views and perspective of events in their support of the show. Privacy is not exempt from this issue. Iranian legislators to develop and pass legislation to specifically and separately addressed in the private sphere. There is some article which is distributed in various laws. Therefore, in this thesis it is tried to initially, the pilot and the overall concept of privacy as one of the most basic human rights identified in domestic and foreign legal resources and then thesis based on the main research issues to support this legislative Iran Privacy policy be reviewed and challenged.

Keywords:

Privacy , Environment , Criminal policies legislation, Cyber environment, Communications Privacy.